УДК 745/749(477):«20»
DOI https://doi.org/10.34142/27091805.2023.4.02.05

© ***Ольга Омельченко***
кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри дизайну ХНПУ імені Г.С. Сковороди
Харків, Україна
email: o.omelchenko@hnpu.edu.ua
https://orcid.org/0000-0001-7023-93-73

ОСОБЛИВОСТІ ТРАДИЦІЙНОГО НАРОДНОГО УКРАЇНСЬКОГО ДЕКОРАТИВНОГО РОЗПИСУ ТА ЙОГО ВІЗУАЛІЗАЦІЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті розглядаються та аналізуються художні особливості народного українського хатнього розпису, чинники його виникнення, зміст художнього задуму, техніки виконання та розвитку. Особлива увага акцентується на збереженні традицій прикрашати житло символічними мотивами – оберегами, які виникли у віруваннях часів язичництва, продовжували існування у християнстві та дійшли до сучасності. Характерною рисою народного мистецтва є синкретичність, де засобами орнаментальних композицій відтворювався «Світовий порядок» на функціональних ужиткових речах. Відмічається варіативність художньої мови хатнього розпису, його вплив на створення нових видів народного графічного мистецтва на початку XX століття. Акцентується роль обдарованих митців на створення осередків, шкіл та промислів в різних регіонах країни. Розглядаються творчі пошуки сучасних майстрів та їх приклади зв'язків народного мистецтва з сьогоденням. Поширеною ознакою збереження та розвитку народного мистецтва є сімейні традиції митців різних поколінь, які продовжують і розвивають власні здібності у декоративному живопису, розпису громадських інтер'єрів та виробів побуту, дизайні одягу, текстилі, графічному дизайні, сувенірній продукції.

Ключові слова: *народне мистецтво, хатній настінних розпис, «мальовка», наїв, традиції, Петриківський розпис, етно-дизайн.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Вивчення та збереження традицій народного мистецтва ідентифікує культуру народу. Сучасні художники монументально-декоративного мистецтва, дизайнери різних спеціалізацій в пошуках власних творчих рішень обирають джерелом натхнення та звертаються до вивчення особливостей народного розпису та ужиткового мистецтва. Напрямок етно-дизайну є актуальним у збереженні народних традицій і подальшому розвитку сучасної художньої культури народу, але має свою мову.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Українське народне мистецтво займає особливе місце у світовій культурі. Його прославили прості селянські люди, які не мали професійної художньої освіти, але з покоління в покоління зберігали і розвивали народні традиції в ужитковому мистецтві, яке було часткою їхнього життя. Дослідженню витоків вірувань, народного світогляду українців та давніх слов'ян присвячено багато наукових праць. Серед них слід виділити Завадську В., Музиченко Я., Таланчук О., Шалак О. (2002) та Войтовича В. (2013), які зробили значний вклад в розробку енциклопедичного дослідження щодо української міфології, де декоративному розпису надається значне місце. Історії розвитку хатнього розпису та його еволюції у XX-XXI столітті присвячені праці Масненко В., Ракшанова В. (2012), у працях яких акцентується увага на поєднання декору та архітектурних конструкцій житла. Порівняльно-аналітичному дослідженню традиційної архітектури та декоративному оздобленню житла різних території України, використанню природних матеріалів та технік присвячено праці Антонович Є., Захарчук-Чугай Р., Станкевич М. (1993). Особливо цінним для нашого дослідження вважаємо творчі праці художниці Самарської Г., її доньки Вакуленко Т. та онуки Вакуленко О., оскільки на прикладі сімейних традицій можна простежити розвиток

українського декоративно-прикладного мистецтва, проаналізувати сучасні твори декоративного мистецтва та дизайну, побачити стилістичні особливості трансформації традиційного народного мистецтва в умовах сьогодення (Вакуленко, 2015-2024).

Формулювання цілей та завдань статті. Метою роботи є ретроспективний аналіз традиційного народного українського декоративного розпису й візуалізація його стилістичних ознак та особливостей в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу та його результатів. Використання декоративного розпису на теренах України має багатовікову історію з часів язичництва. Головними чинниками зображень на всіх ужиткових речах та в оздобленні інтер'єрів і екстер'єрів були вірування: по-перше, в природні сили сонця, землі, води, вітру, живих істот, рослин. По-друге, віра в магічну силу їх зображень як оберегів, захисту від злих сил, передачі доброзичливості, любові, здоров'я, родючості, укріплення та продовження Роду, достатку. По-третє, передача краси Природи, створення естетичної зображальної мови засобами народного мистецтва. Природа України особлива з родючою землею, багатством лісів, степів, полів, водоймищ, різнобарвною рослинністю, істотами, з давнини має свою символіку.

Природне оточення було зразком і школою для творчості, надихало працьовитий народ на створення естетичних ужиткових речей та помешкання з унікальними художніми витворами. Глибокою чуттєвістю наповнена народна творчість образотворча, аматорська, поетична, співоча, танцювальна. Синкретичність, єдність мистецтв – характерна риса народної культури, яка пов'язана з духовністю світосприйняття народу.

Естетичне середовище житла в цілому відтворювалося як «модель Всесвіту», який мав свій порядок і складався з трьох рівнів: нижній – Земля предків, потойбіч (минуле); середній – Земля та Вода родюча з багатством живих істот, рослин, людей праці (дійсність); верхній – небесний з Сонцем і світилами, дощовою водою, вітром, птахами (майбутнє). За таким принципом світобудови створювалося і розвивалося народне мистецтво. Аналогічний приклад Світобудови існував у формоутворенні і декорі костюму, ритуального посуду, меблів і навіть писанок.

Використання та обробка матеріалів, створення технік та технологій передавалися від старших поколінь до молодших, що складалося у традиції. Крім того існував природній послідовний порядок обробки сільськогосподарської землі, який закріплювався в святах та обрядах.

Наприклад, що стосується формоутворення української хати. Так, і зовні й у середині робилося оздоблення відповідним декором. Білені хати з розписом біля дверей та вікон ще й підкреслювали архітектоніку будівлі, визначали головні рівні: нижній – поріг та спризьба (аналог фундаменту) – територія предків, основа, яка тримала всю живу родину.

Стіни та вікна – місце розташування квітучої дійсності, тому перевага надавалася рослинам і квітам. Чому саме квітам? Квітка вважалася головним асоціативним показником зрілості до «продовження Роду» та прекрасним витвором Природи. Символічно вона порівнювалась з розвитком людини. Тому квітам приділялась така увага в орнаменті, костюмі, вишивці, ткацтві, розписі архітектурних поверхонь, меблів, посуду тощо.

В інтер'єрі хати головним зображенням був розпис на площині печі – «Світове дерево» вертикальна вісь якого з'єднувала Землю з Небом. В кожній хаті своє родове дерево - «вазон», яке за розміром і значенням повідомляло про родину, яка мешкала в оселі: за числом квітів (якщо народжувалась дитина, то добавлялася квітка, якщо людина уходила в інший Світ, квітка зникала). Родове дерево теж символічно мало три рівні: коріння – досвід предків, стовбур і гілки – життя родини, маленькі гілочки та квіти – майбутнє.

Розпис в інтер'єрі доповнювали вишивки на рушниках, орнаментальні тканини, різьблення або розпис на меблях, посуді. В ансамблі декору середнього рівня був розташований розпис-оберіг біля вікон або вишивка на рушниках. Гармонійно з розписом поєднався текстиль (покривала, подушки, налавники, килимки тощо) з символічним зображенням мотивів Землі родючої. Це символи зораного та засіяного поля. З приходом християнства у верхньому небесному рівні хати у червоному куті поміщали головну ікону – Божницю, оберіг всієї родини. Вона була розташована напроти дверей, так, що всі хто заходили в хату через невисокі двері кланялись її та отримували благословення. На стелі конструктивним рельєфом сприймався сволок – головна архітектурна балка на якій тримався весь дах, символічно - небесний покровитель. На ньому різьблення знаків сонця, дощу, Хреста, ім'я будівельника або стрічковий розпис.

Незважаючи на те, що існував єдиний принцип розташування декору по законах Світобудови, кожна оселя мала свій ідентичний художній характер в композиції, колориті та пластиці розпису, ткацтва, вишивки, кількості ужиткових речей тощо.

В ансамблі декору хати зовні також зберігалася

© Ольга Омельченко

три-рівнева система. На даху зверху будівлю прикрашало зображення півня, коня або жінки з піднятими руками – Берегині, яка молиться. Це символи сонця, головного світила, яке дає тепло, життя, захист, любов, багатство. В верхніх конструкціях під дахом – місце дощової води у вигляді різьблення по дереву або стрічкового розпису. В середньому рівні рослинний декор акцентував вікна (очі хати) та двері (місце з'єднання сім'ї із Всесвітом). Вікна об'єднувались стрічковими композиціями, між вікнами розміщували зображення гілочки, букета або самотньої пташки на гілочці: ластівки, голубки, пави, що свідчило про те, що в оселі є незаміжня дівчина, дві пташки разом – молоде подружжя, зображення зозулі – інформація про самотню вдову.

Що стосується народного розпису як художнього засобу, слід детальніше роздивитись його особливості і розвиток.

Кожна господиня намагалася створити естетичне середовище для існування сім'ї. Зазвичай, щороку готуючись до Великодня, оновлювалися розписи та наводився порядок в інтер'єрі хати. У давнину основними матеріалами для розпису слугували: земляні фарби, глина різних кольорів, крейда, сажа, синька, зеленка; рослинні відвари – з лушпиння цибулі, пелюстки соняшника, кори дерев; сік ягід бузини, шовковиці, тощо; настойки з кори дубу, вільхи, шкаралупи волоського горіха, гречаної полови тощо. Для міцності та стійкості фарби розводили на рідкому борошняному клейстері або знятому молоці, що надавало фарбам приглушені кольори. Якщо фарби змішували з яєчним білком отримували блиск, з яєчним жовтком – яскравість, додавали клей з вишневого дерева. Користувалися саморобними пензлями з вовни кішки, собаки, кози, щетини свині, гриви коня, пір'я. Вирізували різні штампи з сирих овочів картоплі, буряка, гарбуза. Кожна господиня самотужки створювала розписи. Спочатку зображилися великі плями квітів, а потім вони з'єднувалися лініями гілочок, або навпаки розпис починався з лінійної конструкції, а потім завершувалися квітами.

Характерною ознакою розпису була площинність, силуетність, узагальненість, відсутність об'єму та перспективи або пересікання стебелів, колористична контрастність.

Композиційними засобами для вазона була відносна симетрія. Другорядні елементи розпису розташовувались навкруги «вазона» та на інших частинах печі. Вони були меншими за розмірами і розділялися орнаментальними лінійними композиціями «хмеликом» та «стрічками», окрема композиція на «запіччі», деякі мотиви заповнювали місце між вікнами. Загальна композиція підкреслювала архітектоніку приміщення й утворювала єдність і цілісність декору. Характерно те, що кожна господиня, не маючі художньої освіти, мала природній естетичний смак і фантазію та відчуття «порядку Всесвіту» (*див. рис.1-6*).

Рис.1-6 – Традиційний розпис інтер'єрів української хати

Рис. 1

Рис. 2

Рис. 3

Рис. 4

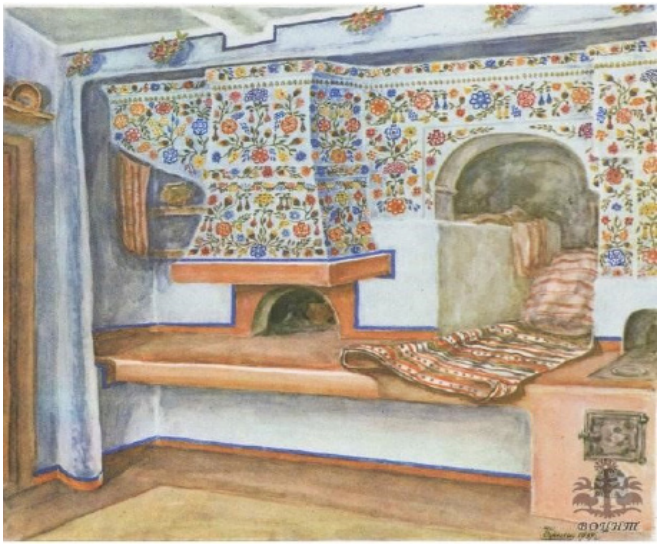

Рис. 5

Рис. 6

Слід зазначити, що були і такі майстрині, які розписували оселі на замовлення. Таких «малювальниць» інколи запрошували навіть із сусідніх сіл. Для них розпис перетворювався на промисел – їм наслідували.

Якщо виконання розпису було пов'язано зі святами, холодними порами року, непогодою, то майстрині не могли задовольнити всі замовлення. І відтоді на початку ХХ століття з'являється новий вид розпису – «мальовка», композиція якої виконана на папері. Її створювали в будь-яку пору року обдаровані жінки, які з різних причин або стану здоров'я чі самотності не могли в повну силу займатися сільськогосподарчими справами і робили те, що в них краще виходило.

Такі роботи можна було придбати на ярмарках і з них створити композицію в своїй хаті. Характерно, що розміри головних і другорядних малюнків відповідали місцю і змісту розташування в будь якому інтер'єрі: «мальовка» на запіччі мала симетричну горизонтальну композицію килимка і виконувалась на великому листі паперу, стрічкові композиції прикрашали «мисник» - полиці для посуду, між вікнами були паперові рушники, в підвіконному просторі за лавками розташовували широку полосу, яка нагадувала «шпалери».

Водночас розпис і «мальовки» використовувалися як замінники справжнього тканого килима, вишитого рушника, фабричних обоях у незаможних селян, які наприкінці ХІХ та початку ХХ століть зазнали швидкого руйнування та зубожіння села. Але го-

© Ольга Омельченко

ловним чинником було природне естетичне відчуття кожної людини та прагнення селян прикрасити своє житло.

Згодом «мальовки» розвинулися у новий вид українського народного мистецтва – народну графіку. Характерною особливістю графічних творів стали індивідуальні аматорські художні засоби – змістові, композиційні, колористичні, технічні.

Змінювалися фарби та мова розпису, з'явилася більш складна деталізація мотивів (те чого не було раніше на стіні), окремі станкові сюжетні композиції, але традиційна площинність, декоративність та орнаментальність зберігалася.

У різних областях України з'являлися народні об'єднання майстрів і учнів з характерними локальними відмінностями декоративного розпису, які відрізнялись своїм художнім світосприйняттям.

Так, наприклад, у творах Г. Собачко-Шостак з'явились динамічні, асиметричні композиції – вплив конструктивістських тенденцій часу 20-х років XX століття (*див. рис.7-12*).

Рис. 7-12 – Ганна Собачко-Шостак. «Мальовки» Київщина.

Рис. 7

Рис. 8

Рис. 9

Рис. 10

Рис. 11

Рис. 12

Творчість М. Приймаченко відрізнялась особливою чуттєвістю зображення «добра» і «зла» засобами виразних фантастичних істот, складного колориту та міцної композиції *(див. рис.13-16).* Сюжетні твори торкалися людських почуттів: мрії про взаємне кохання, створення сім'ї, радості буття і праці, краси щедрої природи, щастя. Особливістю її робіт є «дитяча» відкритість до світу, відвертість душі, гармонія природи і працьовитої людини. Композиції площинні, як дитячі рисунки, але вони щедрі за своїм змістом людської любові *(див. рис. 17-20)*.

У першій половини XX століття (у Києві, Харкові, Одесі та інших великих містах) почали організовувати спільні виставки народних майстрів та художників-професіоналів. Світ відкрив в Україні та за її кордоном твори Н. Білокінь *(див. рис. 21-24)*, В. Вовк, П. Власенко, Т. Пата, Т. Четверик, П. Глущенко, В. Павленко, Г. Собачко-Шостак, М. Муха, Ф. Панко, М. Тимченко, М. Приймаченко та інших. Більшість з них були з села Петриківка на Дніпропетрівщині. У центральних експериментальних майстернях була організована співпраця художників-професіоналів і народних майстрів.

Результатом спільної роботи були спроби оформлення нових (на часі) творів промислового прикладного мистецтва: книжок, рисунків для тканин в інтер'єрі та одязі, фаянсового та порцелянового посуду, меблів, хатнього настінного розпису.

Так, у середині XX століття перетворився і розвинувся в мистецтво монументально-декоративний живопис до громадського інтер'єру. У процесі нових пошуків зв'язку народного мистецтва із дійсністю не обійшлося без помилок та недоліків. Змінилося ставлення до орнаменту. Якщо з давнини у народному середовищі та ужиткових речах орнамент, як символ оберегу, ніс енергію доброзичливості, мав головну естетичну роль і загальний стилістичний зв'язок, який підкреслював архітектоніку формоутворення функціональної речі і не існував окремо, то в нових умовах орнамент став самостійним композиційним засобом, декоративним елементом на будь-якій площині чи формі.

Акцентувалися та розвивалися нові технічні та технологічні прийоми творення традиційних мотивів у різних матеріалах, їх графічність, живописність, декоративність, що свідчило про ознаки «народності». Символіка та зміст мотивів поступово стали втрачати свою першочергову роль. Більша увага приділялась стилістичним, пластичним, конструктивним особливостям побудови декору, як в середовищі, так і прикладних видах мистецтва. Деякі автори (жителі міст) з легкістю змішували народні українські мотиви з мотивами іншими культур. Для рішення таких задач потрібні були нові спеціалісти.

Так, з 60-х років XX століття зміст підготовки фахівців з художньої освіті (зокрема дизайну) був орієнтований на промисловий, графічний та дизайн середовища. Для багатьох професіоналів та працівників художньої освіти, які відкривалися і розвивалися в країні, народна творчість не була осторонь. Вона зберіглася в музеях, приватних колекціях, осередках, де згодом відкривались художні училища, її вивчали у закладах вищої освіти, мистецтвознавці в наукових працях прагнули дати всебічний аналіз і оцінку збереження та розвитку народних традицій. Ці кроки прокладалися поступово.

© Ольга Омельченко

Рис. 13-16 – Марія Приймаченко. Київщина. Наївне мистецтво

Рис. 13

Рис. 14

Рис. 15

Рис. 16

Рис. 17-20 – Марія Приймаченко. Сюжетні композиції

Рис. 17

Рис. 18

Рис. 19

Рис. 20

Рис. 21-24 – Надія Білокінь. Дніпроперовщина с.Петриківка

Рис. 21

Рис. 22

Рис. 23

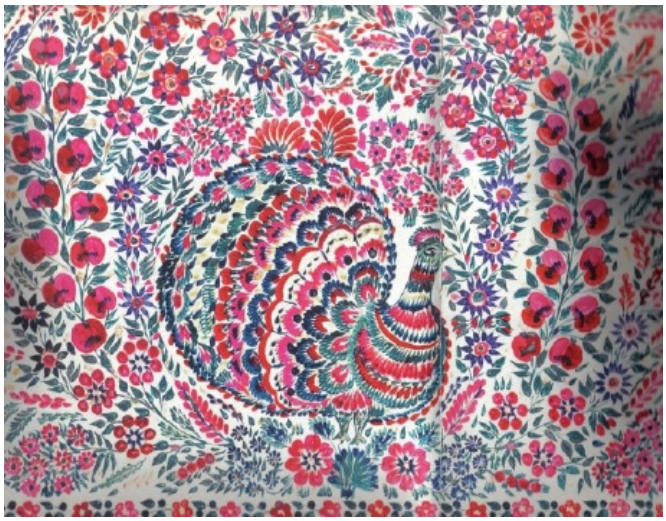

Рис. 24

© Ольга Омельченко

Цікавий творчий матеріал представляють родини, де народне мистецтво розвивалося у трьох-чотирьох поколіннях, зберігаючи традиції, але прагнули знайти нові зв'язки із сучасністю. Наприклад, у родині Ганни Миколаївни Самарської, учениці Катерини Білокур, не переривається любов до народного мистецтва і розпису. Так, її авторський почерк спостерігається у Петриківському розпису, поєднуючи графічні прийоми з живописними розтяжками кольору; простежується у розписі образний природний колорит з акцентом на цікаві деталі оптимістичного настрою (*див. рис. 25-27*).

Рис. 25-27 – Ганна Самарська. Петриківський розпис. Дніпропетровщина

Рис. 25

Рис. 26

Рис. 27

У 80-х роках XX століття донька Ганни Самарської Тамара зі своїм чоловіком Олександром Вакуленко одержали професійну освіту у Харківському художньо-промисловому інституті. Їх комплексний диплом був присвячений розробці інтер'єру студентського кафе ХХПІ з використанням техніки Петриківського розпису (кер.Чениченко С.Є.). Проєкт був втілений в матеріалі. Результати проектних пошуків дали поштовх до розробок не тільки графічних композицій, а і розпису в інтер'єрі, текстилю, меблів.

Спільна творча робота в подальшому розвинулась у використанні розпису в середовищі, громадських об'єктах, у різних матеріалах сувенірної продукції: на металевих підносах, на дерев'яному та скляному посуді, скриньках, меблях, текстилі, графічних листах тощо. Свій досвід вони і зараз передають учням.

Донька Тамари та Олександра Вакуленко – Олеся Вакуленко одержала професійну освіту дизайнера з текстилю в Харківській державній академії дизайну і мистецтв (колишній ХХПІ) у 2015 році. Твори бабусі і батьків сформували з дитинства любов Олесі до народного мистецтва та кропіткої праці. Творчі пошуки різноманітні. У графічному дизайні велика кількість друкованої продукції: листівки, антистресові книжки-розмальовки для дітей та дорослих, ілюстрації до книг українських письменників, настінні календарі, оформлення пакування, графічні композиції, розпис посуду тощо; у дизайні текстилю розроблені аксесуари для інтер'єру; в дизайні одягу цікаві колекції хусток, суконь з авторським розписом. Так на своє весілля вона створила чоловіче і жіноче вбрання з доброзичливою символікою сімейного щастя – деревом життя.

Рис. 28-30 – Тамара Вакуленко. Сучасні Петриківські твори. Харків

Рис. 28

Рис. 29

Рис. 30

Рис. 31-32 – Тамара та Олександр Вакуленко. Розпис в інтер'єрі та екстер'єрі

Рис. 31

Рис. 32

Олеся Вакуленко у творчості обрала свій шлях збереження традицій, поєднала їх із сьогоденням, знайшла особистий авторський почерк і своїми творами несе радість людям.

Як охарактеризувати її твори? Вони глибокі за змістом, бо для сучасної людини відкриваються традиційні шари української міфології та Божої мудрості. У роботах відроджується забута символіка тих головних духовних понять, без яких життя не може бути радісним і повноцінним. Її турбують важливі основи духовного життя та земної краси. Головними мотивами залишається «Дерево життя» – велика шана минулим поколінням для будування майбутнього, відношення до Божої любові в сім'ї (чого вже давно не існує у молоді за кордоном). Анголи-охоронці, птахи мрії та щастя наповнюють душу надією, що все буде добре. Кожна композиція неповторна. Мова образів складається з графічних ліній та кольорів, глядач занурюється у них, розглядає та насолоджується кожною деталлю. Графіка ювелірна і декоративна. В ній може відчуватися потужний рух або впевнений спокій. Особливостями розпису Олесі Вакуленко є збереження традицій площинності, декоративності, орнаментальності, відновлення народної духовності засобами авторської сучасної графічної мови.

© Ольга Омельченко

Рис. 33-34 – Олеся Вакуленко. Ілюстрації, листівки, розпис по тканині

Рис. 31

Рис. 32

Висновки. На прикладі розвитку традиційного хатнього розпису в XX столітті в різних регіонах України з'явились нові види народної графіки, наївного мистецтва, станкової графіки, монументально-декоративного розпису, прикладного мистецтва тощо. Головна роль в цьому процесі належить талановитим народним митцям «самородкам».

В розвитку дизайну та мистецтва XXI століття створилася велика кількість стильових напрямків формоутворення середовища, графічного дизайну, одягу, текстилю, меблі: класичні, історичні, футуристичні, етнічні тощо. Ті митці, які обирають джерелом натхнення або концептуальним напрямком народне мистецтво, прагнуть, по-перше, зберегти традиційну культуру, історичну духовність; по-друге, знаходити індивідуальні творчі зв'язки минулого і сучасного.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Антонович, Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. (1993). Декоративно-прикладне мистецтво. *Навчальний посібник*. Львів: Світ, 280 с. **https://studfile.net/preview/5459226/**

Вакуленко, О. (2015-2024).Творча майстерня. Фото. Книга. *Олеся Вакуленко «Український міфосвіт. Розмальовка для душі»* **http://surl.li/udhop**

Вакуленко, Т. (2023). У родинному інтер'єрі – Петриківка. *Український сувенір*. **http://surl.li/udhqg**

Вакуленко, Т. (2024). Розпис. *Центр культури і мистецтва*. **http://surl.li/udhpb**

Войтович, В. М. (2013). *Міфи та легенди давньої України*. Вид. 2-ге, доповн. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 464 с. іл. + 16 с. : іл. вкл. (Серія «Золота пектораль») **https://bohdan-books.com/userfiles/file/books/lib_file_1340423065.pdf**

Григорова, Л. (2022). Форми та ознаки народного українського костюму і використання їх у сучасному дизайні одягу. *Professional Art Education*, 3(2), 13-23. **https://doi.org/10.34142/27091805.2022.3.02.02**

Завадська, В., Музиченко, Я., Таланчук, О., Шалак, О. (2002). *100 найвідоміших образів української міфології*. — К.: Орфей, 448 с. **http://surl.li/udhpn**

Іжик, Є. О., & Izhyk, Y. O. (2020). Декоративний розпис в Україні та Китаї XIX–XX століть [Master's thesis]. eSSPUIR – Інституційний репозитарій СумДПУ імені А. С. Макаренка. **http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/9823**

Марченко, М. (2019, 10 січня). Марія Примаченко. Фантасмагорії. *День*, (2), 7. **https://day.kyiv.ua/photo/mariya-prymachenko-fantasmahoriyi**

Масненко, В. В., Ракшанов В. Б. (2012). Українська хата. *Науково-популярне видання*. Черкаси: Брама–Україна, 190 с. **https://shron1.chtyvo.org.ua/Masnenko_Vitalii/Ukrainska_khata.pdf**

Омельченко, О. (2021). Використання евристичних методів у виконанні практичних завдань з дизайнерських дисциплін. *Professional Art Education*, 2(2), 31-41. **https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.02.04**

Чуднівець, А. С. (2019). Петриківський розпис як феномен української художньої культури [Неопубл. автореф. дис. канд. мистецтвознавства]. Нац. акад. мистецтв України, Ін-т проблем сучас. мистецтва.

REFERENCES

Antonovych, YE.A., Zakharchuk-Chuhay R.V., Stankevych M.YE. (1993). Dekoratyvno-prykladne mystetstvo [Arts and crafts]. Navchal'nyy posibnyk. L'viv: Svit, 280 s. https://studfile.net/preview/5459226/ [in Ukrainian]

Vakulenko, O. (2015-2024). Tvorcha maysternya. Foto. Knyha [Creative workshop. Photo. Book]. Olesya Vakulenko «Ukrayins'kyy mifosvit. Rozmal'ovka dlya dushi» http://surl.li/udhop [in Ukrainian]

Vakulenko, T. (2023). U rodynnomu inter'yeri – Petrykivka [In the family interior – Petrykyvka]. Ukrayins'kyy suvenir. http://surl.li/udhqg [in Ukrainian]

Vakulenko, T. (2024). Rozpys [Painting]. Tsentr kul'tury i mystetstva. http://surl.li/udhpb [in Ukrainian]

Voytovych, V. M. (2013). Mify ta lehendy davn'oyi Ukrayiny [Myths and legends of ancient Ukraine]. Vyd. 2-he, dopovn. Ternopil' : Navchal'na knyha – Bohdan, 464 s. il. + 16 s. : il. vkl. (Seriya «Zolota pektoral'») https://bohdan-books.com/userfiles/file/books/lib_file_1340423065.pdf [in Ukrainian]

Hryhorova, L. (2022). Formy ta oznaky narodnoho ukrayins'koho kostyumu i vykorystannya yikh u suchasnomu dyzayni odyahu [Forms and features of Ukrainian folk costume and their use in modern clothing design]. Professional Art Education, 3(2), 13-23. https://doi.org/10.34142/27091805.2022.3.02.02 [in Ukrainian]

Zavads'ka, V., Muzychenko YA., Talanchuk O., Shalak O. (2002). 100 nayvidomishykh obraziv ukrayins'koyi mifolohiyi [100 most famous images of Ukrainian mythology]. K.: Orfey, 448 s. http://surl.li/udhpn [in Ukrainian]

Izhyk, YE. O., & Izhyk, Y. O. (2020). Dekoratyvnyy rozpys v Ukrayini ta Kytayi XIX–XX stolit' [Decorative painting in Ukraine and China of the 19th–20th centuries]. eSSPUIR – Instytutsiynyy repozytariy SumDPU imeni A. S. Makarenka. http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/9823 [in Ukrainian]

Marchenko, M. (2019, 10 sichnya). Mariya Prymachenko. Fantasmahoriyi [Maria Prymachenko. Phantasmagoria]. Den', (2), 7. https://day.kyiv.ua/photo/mariya-prymachenko-fantasmahoriyi [in Ukrainian]

Masnenko, V. V., Rakshanov V. B. (2012). Ukrayins'ka khata [Ukrainian house]. Naukovo-populyarne vydannya. Cherkasy: Brama–Ukrayina, 190 s. https://shron1.chtyvo.org.ua/Masnenko_Vitalii/Ukrainska_khata.pdf [in Ukrainian]

Omel'chenko, O. (2021). Vykorystannya evrystychnykh metodiv u vykonanni praktychnykh zavdan' z dyzayners'kykh

© Ольга Омельченко

dystsyplin [The use of heuristic methods in the performance of practical tasks in design disciplines]. Professional Art Education, 2(2), 31-41. https://doi.org/10.34142/27091805.2021.2.02.04 [in Ukrainian]

Chudnivets′, A. S. (2019). Petrykivs′kyy rozpys yak fenomen ukrayins′koyi khudozhn′oyi kul′tury [Petrykiv painting as a phenomenon of Ukrainian artistic culture] [Neopubl. avtoref. dys. kand. mystetstvoznavstva]. Nats. akad. mystetstv Ukrayiny, In-t problem suchas. Mystetstva [in Ukrainian]

Надійшла до редакції / Received: 22.10.2023
Рекомендовано до друку / Accepted: 03.11.2023

DOI https://doi.org/10.34142/27091805.2023.4.02.05

© ***Olga Omelchenko***
Ph.D. art history, associate professor of the Department of Design, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University
Kharkiv, Ukraine
email: o.omelchenko@hnpu.edu.ua
https: //orcid.org/0000-0001-7023-93-73

FEATURES OF TRADITIONAL FOLK UKRAINIAN DECORATIVE PAINTING AND ITS VISUALIZATION IN MODERN CONDITIONS

Object. The article examines and analyzes the artistic features of folk Ukrainian home painting, the factors of its emergence, the content of artistic conception, techniques of execution and development.

Methods & methodology. During the scientific research, the methods of literary and scientific review, historical and comparative synthesis, and analysis of author's artistic works were used.

The scientific novelty consists in the search, concretization and systematization of historical assets in the content of traditional folk Ukrainian decorative painting with the aim of their use, transfiguration into today's practice.

Results. Special attention is focused on preserving the traditions of decorating the home with symbolic motifs - charms that originated in the beliefs of pagan times, continued to exist in Christianity and have reached modern times. A characteristic feature of folk art is syncretism, where the «World Order» was reproduced on functional everyday objects by means of ornamental compositions. The variability of the artistic language of home painting, its influence on the creation of new types of folk graphic art at the beginning of the 20th century is noted. The role of gifted artists in creating centers, schools and industries in different regions of the country is emphasized. The creative searches of modern masters and their examples of connections between folk art and the present are considered. A common feature of the preservation and development of folk art is the family traditions of artists of different generations who continue and develop their own abilities in decorative painting, painting of public interiors and household products, clothing design, textiles, graphic design, and souvenir products.

Conclusions. On the example of the analysis of traditional home painting in the 20th century in different regions of Ukraine, the types of folk graphics, naive art, easel graphics, monumental and decorative painting, applied art, etc. are considered. It has been proven that today there are a large number of stylistic directions of environmental shaping, graphic design, clothing, textiles, furniture: classic, historical, futuristic, ethnic, etc. Those artists who choose folk art as a source of inspiration or conceptual direction seek, first, to preserve traditional culture, historical spirituality; secondly, to find individual creative connections of the past and the present.

Keywords: folk art, home wall painting, «painting», naive, traditions, Petrykiv painting, ethno-design.

© *Ольга Омельченко*